

Et monument over slitets menn og kvinner

Taler

Odvar Nordli

Dato

26 mai 1979

Sted

Røros

- 1 Ved åpningen av Olavsgruva som et gruvesamfunn tidligere i dag, hadde jeg den sjeldne opplevelse å holde en tale nede i fjellet i gruehallen. I tidligere tider hadde man neppe verken tid eller anledning til slik festivitas nede i selve gruva.
- 5 Historien om bergmannslivet på Røros står sterkere i vårt minne enn historien om dagliglivet i de fleste andre norske hverdagssamfunn. Det skyldes nok at her på Røros er minnet om den gamle tiden bevart så godt, både til godt og vondt. Johan Falkbergets levende historieskriving har også betydd mye.
- 10 Vi skal ikke lage for mye heroisme over livet i gammel tid i nød og fattigdom. Vi skal heller ikke glemme det.

- Overleveringer fra livet i gruvene på Røros står i dag som verdifulle deler av vår felles kulturarv. Det er et monument over slit og savn i et samfunn som for oss i
- 15 dagens Norge er helt fremmed.

- Men disse arbeidets adelsmenn gav oss også noe annet. I sin situasjon lærte de hva samhold og solidaritet betød i sin felles kamp for å bedre egen situasjon. Samholdet ble brukt som det fremste våpen mot urett og nød.

- 20 Komiteen for Olavsgruvas bevaring har gjort en spesiell og meget verdifull innsats. Den har vært et samlende organ for enkeltpersoner, organisasjoner og institusjoner som har vært brennende opptatt av å bevare gruvene som et varig minne. Det er som et resultat av denne komiteens utrettelige arbeid at vi i dag er
- 25 kommet så langt at gruvemuseet inne i fjellet kan åpnes.

Jeg er klar over at det ikke nytter bare med god vilje fra gruvekomitéen for å få til dette. Det trengs også økonomiske midler, som komiteen i en betydelig utstrekning også har greid å skaffe til veie.

Utviklingen ved Røros Kobberverk og området rundt Røros er et bevis på hvordan tidenes behov og krav forandrer seg. Kobberet som var grunnlaget for gruvedriften da den startet for vel 300 år siden, har helt til våre dager vært en
35 hjørnestein for samfunnet rundt Røros.

De første par hundre årene var det et tungt strev og en ressursødende måte å drive ut kobberet på. De skogkledde viddene her ble snauhogd fordi man trengte veden til å bryte ut kobberet. Det var ikke noen sans for naturvern i den
40 tiden. Senere har vi lært mer om skogskjøtsel og naturvern. Ny teknikk gjorde også sitt inntog i gruvene. Men etter at teknologien har lettet arbeidet i gruvene, har utviklingen av priser og kostnader, sammen med vanskelig tilgjengelig malm, ført til at arbeidet i gruvene måtte legges ned.

45 Kulturvern er en av de nye oppgaver som vi har lært å verdsette. I vår tid er vi blitt opptatt av å ta vare på de verdier vi kan, slik at kommende slekter kan få et inntrykk av hvordan det var å arbeide og bo i tidligere samfunn. Slik også her i gruvesamfunnet Røros.

50 Det er allerede gjort en stor innsats for å bevare Røros. Arkitekter og andre har satt bygninger og gatemiljø i Røros i en god stand. Røros er blitt en sjelden perle i norsk by- og bygdemiljø. Hit valfarter folk rett og slett for å se inn i fortiden og fornemme byggekunst og arkitektur.

55 Det vil nå bli gjort en nytt steg framover for å bevare det gamle miljøet på Røros. Istandsettingen av Olavsgruva er et verdifullt trekk i dette arbeidet. Her har Røros fått en sjelden kombinasjon av en bevart gruve og et særpreget lokale hvor det kan lages tilstelninger av forskjellige slag.

60 Regjeringen har nå vedtatt at andre trekk ved Røros skal bevares. Vi vil foreslå for Stortinget å bevilge nødvendige midler for å kjøpe verneverdige eiendommer og gjenstander. Det dreier seg om fredning av slagghaugene, bevaring av bygninger og eiendeler.

65 Staten vil videre forhandle med lokale og fylkeskommunale instanser om å etablere et nytt museum på Røros. Museet tenkes etablert på "Malmplassen". Det skal ta hand om kobberverkets eiendommer og gi muligheter for forsknings- og opplysningsvirksomhet. Vi håper at de interesserte parter kan nå

70 fram til en løsning av denne kulturhistoriske viktige sak, slik at museet kan bli etablert snarest.

Når staten har gått inn i dette arbeidet, så er det ikke for å opprette et museum og et miljø for fin-kultur eller fin-kunst. Kulturminnene her på Røros skal gi et
75 bilde av gruvesamfunnets og gruveteknikkens utvikling. Men ikke minst skal de gi en oversikt over gruvearbeidernes kår, fra 1600-tallet til våre dager. På denne måte vil Røros med sine mange anlegg bli et sted hvor man kan få innblikk i hvordan slitets menn og kvinner bygde opp et samfunn på fjellvidda. Museet vil bli et monument over arbeidernes innsats i den daglige gjerning og i utviklingen
80 av kulturen i et arbeidermiljø.

Men verken Røros eller noe annet lokalsamfunn kan leve av å være et museum. Befolkningen her oppe står overfor en krevende utfordring. Bortsett fra et karrig jordbruk var her ikke noe annet næringsgrunnlag før kobberet ble funnet. Når
85 gruvedriften er slutt, har Røros måttet finne nye livsgrunnlag.

Det er oppmuntrende å se hvordan dette lokalsamfunnet har lyktes i å skaffe seg nytt næringsgrunnlag på flere felter til å sikre bosetting og inntekt, levestandard og et livskraftig lokalsamfunn. Men dette er ikke en oppgave som
90 er løst en gang for alle. Røros må stadig makte den utfordring det er å holde vedlike dette samfunnet.

Det nye museet og alle de andre minnene om tidligere århundres gruvedrift på fjellviddene rundt Røros skal gå inn som betydningsfulle kulturelle innslag i
95 denne byens liv. Ethvert lokalsamfunn trenger andre innslag i sitt liv enn de som bare har med det daglige virke å gjøre. Minnet om historien, og den lærdom vi kan trekke av tidligere generasjoners slit og samhold og innsats, skal være noen av de viktige kulturelle impulser her på Røros.

100 Og vi har sett i den senere tid, at et stadig økende antall mennesker fra mange ulike distrikter i landet, og ikke minst fra vårt naboland Sverige, strømmer til Røros for å oppleve den spesielle atmosfæren som blandingen mellom fortidens stolte minner, og dagens livlige optimistiske fremtidsrettede samfunn utgjør.

105

Kilde

www.regjeringen.no

Emner

Arbeidsliv, Avduking, Gruvedrift, Norsk historie

110

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/et-monument-over-slitets-menn-og-kvinner>

115

120

125

130

135

140

145